O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING EKSPORT STRATEGIYASI: QISHLOQ XO‘JALIGI SOHASINI RIVOJLANTIRISH YO‘NALISHLARI

Tulibayeva K. B.
E-mail: tulibayevakamola@gmail.com

Qabul qilindi: 27.10.2025
Ko‘rib chiqildi: 27.10.2025
Tasdiqlandi: 28.10.2025

Kalit so‘zlar:
eksport strategiyasi, qishloq xo‘jaligi sektori, O‘zbekiston, qishloq xo‘jaligi mahsulotlari, davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash, oziq-ovqat xavfsizligi.

Annotatsiya. Ushbu ishda O‘zbekiston Respublikasi eksport strategiyasi doirasida qishloq xo‘jaligi sektorining asosiy rivojlanish yo‘nalishlari ko‘rib chiqiladi. Qishloq xo‘jaligi eksportining barqaror iqtisodiy o‘sishni ta'minlash, valyuta investitsiyalarini jalb qilish va mamlakat oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlashdagi ortib borayotgan roli haqida so’z yuritilib, O‘zbekiston qishloq xo‘jaligi eksportining hozirgi holati, jumladan, ularning tuzilishi, dinamikasi va geografiyasi o‘rganilgan. Muallif eksport strategiyasini takomillashtirishning bir nechta asosiy yo‘nalishlarini taklif qilgan.

Ключевые слова:
экспортная стратегия, аграрный сектор, Узбекистан, сельскохозяйственная продукция, государственная поддержка, продовольственная безопасность.

Аннотация. В настоящем исследовании рассматриваются основные направления развития аграрного сектора в рамках экспортной стратегии Республики Узбекистан. Растущая роль экспорта сельскохозяйственной продукции в обеспечении устойчивого экономического роста, привлечении валютных инвестиций и укреплении продовольственной безопасности страны делает данную тему актуальной.

Keywords:
export strategy, agricultural sector, Uzbekistan, agricultural products, state support, competitiveness, food security.

Abstract. This study examines the main directions of development of the agricultural sector within the framework of the export strategy of the Republic of Uzbekistan. The growing role of agricultural exports in ensuring sustainable economic growth, attracting foreign exchange investments and strengthening the country's food security makes this topic relevant.

Qishloq xo‘jaligi O‘zbekiston iqtisodiyotining yetakchi tarmoqlaridan biri hisoblanadi. Ushbu tarmoq respublikaning yalpi ichki mahsulotining 24% dan ortig'ini tashkil etadi, uni ishlab chiqarishda butun iqtisodiyotda band bo‘lganlarning to‘rtdan bir qismi ishtirok etadi. Shunday qilib, qishloq xo‘jaligini barqaror rivojlantirish va modernizatsiya qilish umumiy iqtisodiy o‘sishni ta'minlash va aholi farovonligini oshirish uchun respublikani rivojlantirish bo‘yicha davlat siyosati va makroiqtisodiy strategiyaning asosiy ustuvor yo‘nalishi hisoblanadi.

2017-yilda O‘zbekiston qishloq xo‘jaligida yangi yo‘nalish – Klaster tizimi paydo bo‘ldi. Klasterlarni yaratishning asosiy maqsadi tayyor mahsulotni ishlab chiqarishning barcha jarayonlarini – xom ashyoni etishtirishdan tortib uni qayta ishlash va yakuniy mahsulotni ishlab chiqarishgacha birlashtirgan yagona ishlab chiqarish zanjirini shakllantirishdir. O‘zbekiston qishloq xo‘jaligida turli yo‘nalishdagi klasterlar rivojlanmoqda: paxta-to‘qimachilik, meva-sabzavot, urug'chilik, don, go‘sht-sut va boshqalar.

Agar paxta sektori misoliga qaralsa, klasterlashning rivojlanishi juda faol bo‘ldi. 2017-yilda 2 ta dastlabki paxta-to‘qimachilik klasterlari tashkil etildi. 2018- yilda ularning soni 16 taga, 2019-yilda 77 taga, 2020-yilda 97 taga, 2021-yilda 122 taga, 2022-yilda 134 taga, 2023-yilda 142 taga yetdi.

2017-yilda paxta-to‘qimachilik klasterlari respublikada paxta yetishtiriladigan umumiy maydonning atigi 2,2 foizini egallagan. 2018-yilda ularning paxta ekinlaridagi ulushi 15,1 foizni, 2019-yilda 59,0 foizni, 2020-yilda 85,4 foizni tashkil etdi va 2021-yilda respublikadagi barcha paxta ekinlari maydonining 100 foizini qamrab oldi.

Paxta-to‘qimachilik klasterlarining faol rivojlanishi davrida (2017–2023 yillar) respublikada paxta xomashyosi ishlab chiqarish 30,0 foizga oshdi. Garchi bu davrda paxta ekinlari maydoni 18,5 foizga kamaygan bo‘lsa-da.

Bu, birinchi navbatda, klasterlarning paxta yetishtirishda innovatsiyalar va ilg'or texnologiyalarni keng joriy etishi tufayli mumkin bo‘ldi, bu esa hosildorlikning oshishiga olib keldi. 2017–2023 yillarda respublika bo‘yicha paxtaning o‘rtacha hosildorligi 34,1 foizga oshdi[1].

Bugungi kunda eksport qilingan meva-sabzavotlarimiz dunyoning turli burchaklarigacha yetib boryapti. Oxirgi yillarda mahsulotlarni MDH mamlakatlaridan tashqari yirik tashqi bozorlar: — Xitoy, Germaniya, Turkiya, Janubiy Koreya, Yaponiya, Hindiston, Boltiqbo‘yi davlatlariga eksport qilish yo‘lga qo‘yildi. Mamlakatimizda qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini yetishtirish va qayta ishlashda mahsulot sifatining yaxshilanishi, qadoqlash jarayonlarida

zamonaviy texnologiyalarning qo‘llanilishi hisobiga dunyoda o‘zbek mahsulotlari, ayniqsa, gilos, anor, qovun, quritilgan mevalar, yong‘oq va uzumga bo‘lgan talab ortib bormoqda.

Davlat statistika qo‘mitasi dastlabki ma’lumotlariga ko‘ra, undan keying o‘rinlardan mos ravishda 217 ming tonna hamda 180,1 ming tonna meva va sabzavotlar eksport qilingan Toshkent viloyati va Samarqand viloyati joy oldi. Ushbu ko‘rsatkich qolgan hududlar bo‘yicha quyidagicha ko‘rinishga ega bo‘ldi[2]:

- Surxondaryo viloyati – 157 ming tonna;
- Xorazm viloyati – 144 ming tonna;
- Namangan viloyati – 141,5 ming tonna;
- Andijon viloyati – 106,8 ming tonna;
- Toshkent shahri – 89,1 ming tonna;
- Jizzax viloyati – 77,1 ming tonna;
- Buxoro viloyati – 67,6 ming tonna;
- Qashqadaryo viloyati – 49,3 ming tonna;
- Sirdaryo viloyati – 45,4 ming tonna;
- Qoraqalpog‘iston Respublikasi – 23,7 ming tonna;
- Navoiy viloyati – 10,6 ming tonna.

1-jadval.

2025-yil 1-avgust holatiga ko‘ra, Qishloq xo‘jaligi texnikasi jamg'armasi tomonidan 2025-yilda davlat byudjetidan ajratilgan subsidiyalar haqida ma'lumot[3]

№	Ko‘rsatkichlar	2025-yil uchun (maxsus reja,mlrd.)	Aslida ajratilgan (yanvar-iyul oylari uchun, mlrd.)	Qolgan mablag'lar (mlrd.)
I	**Jamg'armadan ajratilgan mablag'lar (Vazirlar Mahkamasining 2000-yil 2-noyabrdagi 424-sonli qarori asosida)**	**120 382**	**142 208**	**0**
II	**Uskunalar uchun ajratilgan subsidiyalar**	**360 000**	**297 904**	**62 096**
a)	Kredit yoki lizing bo‘yicha 10 foiz punktidan ortiq foizlarni qoplash uchun. (Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 12-iyuldagi 578-sonli qarori asosida)	110 000	88 353	21 647

b)	Mahalliy qishloq xo‘jaligi texnikasi narxining 15 foizini qoplash uchun (Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 27-noyabrdagi 952-sonli qarori asosida)	250 000	209 551	40 449

Ta’kidlash joizki, 2021-yilda qishloq xo‘jaligini rivojlantirishga oid bir qancha normativ hujjatlar qabul qilindi. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining «Qishloq xo‘jaligida bilim va innovatsiyalar tizimi hamda zamonaviy xizmatlar ko‘rsatishni yanada rivojlantirish to‘g‘risida»gi farmoni hamda «O‘zbekiston Respublikasi Qishloq xo‘jaligi vazirligi huzuridagi Qishloq xo‘jaligida bilim va innovatsiyalar milliy markazi faoliyatini tashkil etish to‘g‘risida»gi qarori qabul qilindi. Yuqoridagi farmon bilan «2021-2025 yillarda qishloq xo‘jaligida bilim va innovatsiyalar tizimini ustuvor rivojlantirish konsepsiyasi» tasdiqlandi.

O‘zbekiston Respublikasi qishloq xo‘jaligini rivojlantirishning 2020-2030 yillarga mo‘ljallangan strategiyasi doirasida oziq-ovqat xavfsizligi bo‘yicha davlat siyosatini ishlab chiqish va joriy etish hamda shakllangan dehqonchilik ko‘nikmalari, tuproq-iqlim sharoiti, suv ta’minotidan kelib chiqib, respublikaning barcha tumanlari hududlari muayyan turdagi mahsulotlar yetishtirishga bosqichma-bosqich ixtisoslashtirilishi belgilandi.

Bundan tashqari, qishloq xo‘jaligi ekinlarini joylashtirishda asosiy e’tibor uning hosildorligi, eksportbopligi, yaxlit maydonlarda yetishtirilishiga hamda kooperatsiya va klaster tizimi asosida mahsulot yetishtirish, uni qayta ishlash, saqlash va ichki va tashqi bozorlarga sotish tizimi yo‘lga qo‘yilishini o‘z ichiga oladi. Jumladan, meva-sabzavot mahsulotlari eksportini oshirish uchun har bir viloyatda kamida bitta tuman hududini organik qishloq xo‘jaligi mahsulotlari yetishtirishga ixtisoslashtirish belgilandi.

Shu bilan birga, 2021 yil 1-sentyabrdan boshlab qishloq xo‘jaligi mahsulotlari yetishtiruvchilarga sertifikatlangan qishloq xo‘jaligi ekinlari urug‘lari va ko‘chatlarini xarid qilish uchun ajratiladigan tijorat banklarining kreditlari bo‘yicha Tadbirkorlik faoliyatini qo‘llab-quvvatlash davlat jamg‘armasi mablag‘lari hisobidan ma’lum talablar asosida qoplab beriladigan bo‘ldi.

Yana bir muhim jihat, «ArcGIS» dasturi yordamida qishloq xo‘jaligi yerlarining asosiy va takroriy ekin turlari, hosildorlik darajasidan kelib chiqib, interfaol xaritada kuzatish imkoniyatiga ega yagona axborot bazasini shakllantirish hamda uning milliy geo-axborot tizimi bilan integratsiya qilinishi

ta’minlanadigan bo‘ldi. Bu esa, qishloq xo‘jaligi yerlaridan unumli foydalanishga hamda hosildorligi past yerlarning unumdorligini oshirishga qaratilganligi bilan ahamiyatlidir[4].

Xulosa o‘rnida ta’kidlash joizki, yurtimizda davom etayotgan islohotlar va davlatning qishloq xo‘jaligi mahsulotlari ekporti va ularning sifatiga ajratilayotgan kredit, subsidiya va imtiyozlar, kelgusida ushbu sohada yetakchi o‘rinlarni egallashimizga dastak bo‘ladi.

Iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, milliy daromadni oshirish va mamlakatning xalqaro savdoda raqobatbardoshligini ta'minlash uchun qishloq xo‘jaligi sektorini rivojlantirish juda muhimdir. Xavfsiz davlatni yaratish uchun ishlatiladigan vositalardan biri bu uchta protsedurani amalga oshirishdir.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, samaradorlikka erishish uchun qishloq xo‘jaligi eksportini rivojlantirishni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash, infratuzilmani takomillashtirish va eksportchilarni rag'batlantirish kabi choralar zarur. Davlat marketing tadqiqotlari, logistika rivojlanishi va xalqaro standartlarga muvofiq sifatni yaxshilash eksportga sezilarli ta'sir ko‘rsatadi. Bundan tashqari, mamlakat qishloq xo‘jaligi eksport geografiyasi va xalqaro bozor talablariga javob beradigan mahsulotlar uchun ilg'or texnologiyalarni joriy etish orqali yanada yaxshilanadi. Xalqaro tajribaga ko‘ra, rivojlangan infratuzilma va faol innovatsiyalarga ega kompaniyalar yuqori eksport hajmiga erishadilar. Shuning uchun O‘zbekiston qishloq xo‘jaligi sektorini takomillashtirish strategik ahamiyatga ega.

Ushbu tekshiruv natijasida quyidagi tavsiyalar muallif tomonidan taklif etiladi:

1. Eksportga yo'naltirilgan mahsulotlar ishlab chiqaruvchi fermerlar va tadbirkorlar uchun moliyaviy yordam tizimini kengaytirish.

2. Xalqaro bozorga eksport qilish sifat tizimini sertifikatlash va mahsulot sifatini nazorat qilishni talab qiladi.

3. Omborxona va logistika tizimlarini rivojlantirish orqali eksport zanjiri samaradorligini oshirish.

4. Eksportchilar va fermerlar uchun o'quv dasturlarini tashkil qilish va ularni xalqaro savdo talablariga tayyorlash.

5. Eksportni rag'batlantirish uchun huquqiy asosni yanada takomillashtirish va soddalashtirish.

Ushbu tizimli ishlarni amalga oshirish orqali, kelgusida qishloq xo’jaligi mahsulotlarimizni jahon bozorida keng tarqalishi va yurtimizga ushbu sohaga investitsiya hajmini kengayishi kutiladi. Albatta, bu nafaqat yurtimiz farovonligi,

balki aholining turmush tarzi, shaharlar infratuzilmasi va ko'plab iqtisodiy ijtimoiy sohalarga o'zining ijobiy natijalarini olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirish va eksport qilish bo'yicha jahon yetakchilaridan biriga aylanishga intilmoqda – URL: https://www.uzbekistan.org.ua/uz/yangiliklar/7285-o%E2%80%98zbekiston-qishloq-xo%E2%80%98jaligi-mahsulotlarini-yetishtirish-va-eksport-qilish-bo%E2%80%98yicha-jahon-yetakchilaridan-biriga-aylanishga-intilmoqda.html

2. Fermer xo'jaliklarida yetishtirilgan dehqonchilik mahsulotlari hajmining o'sish sur'ati – O'zbekiston Respublikasi milliy statistika qo'mitasi – URL: https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/agriculture-2

3. Информация о субсидиях, предоставленных фондом сельскохозяйственной техники в 2025 году из средств государственного бюджета по состоянию на 1 августа 2025 г. – Фонд государственных поддержки сельского хозяйства при Министерства экономики и финансов Республики Узбекистана – URL: https://agrofin.uz/ru/post/view?slug=subsidiya_za_avgust2025%2Fru

4. Qishloq xo'jaligiga oid islohotlar amalda – URL: https://uza.uz/oz/posts/qishloq-xojaligiga-oid-islohotlar-amalda_352823